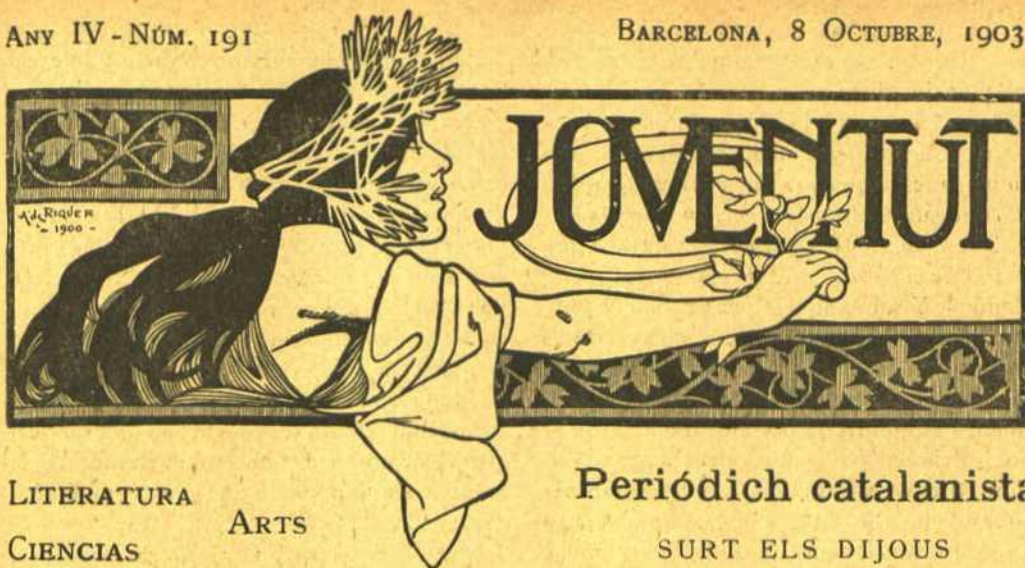

LITERATURA
CIENCIAS

ARTS

Periódich catalanista

SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. 20 CÉNTIMS.

» ATRASSAT, AB FOLLETINS. . . 40 »

» » SENSE FOLLETINS. 25 »

SUMARI:

Aclaracions, per Trinitat Monegal. — «La festa del blat», per Pompeyus Gener. — Credo, per Jacobus Sabartés. — Heretjias: El Deixeble, per Salvador Albert. — Notas bibliogràfiques, per Geroni Zanné. — En Tió (continuació), per F. Pujulá y Vallés. — Pintura, per idem. — Revista de revistes, per Lluís Via. — Tardor, per Trinitat Catasús y Catasús. — Novas.

FOLLETÍ:

MARINES Y BOSCATJES, per Joaquim Ruyra. — Plech 37.

MÉS ENLLÀ DE LAS FORSAS, per Bjornstjerne Bjornson. — Traducció catalana. — Plech 11.

ACLARACIONS

Diferentas vegadas, ja en conversas particulars, ja en reunions públiques, hem deixat entreveure nostre modo de pensar sobre l'estat actual del Catalanisme, indicant que creyam de tot punt necessari ajudar a que s'efectués d'un modo pacífich y amistós una diferenciació que, per altra part, ja existeix en estat latent en el camp del Catalanisme entre'ls nombrosos elements que a n'aquest están afiliats. De dita diferenciació naixeria una separació entre elements conservadors y elements reformistas, presentant quiscún d'aquests grans grupos diferents matisos dintre d'ells, segons certs punts de mira de

sos partidaris, tenint sols de comú tots ells el programa únic: ASSOLIR L'AUTONOMIA DE CATALUNYA.

Estavam esperant ab ansia una ocasió oportuna, que a nostre modo d'entendre era, y es encara, la celebració d'una Assamblea Catalanista pera la revisió y reforma de las Bases de Manresa, quan las circunstancias ens han obligat a parlar del assumpte. Ab tot, ne parlarém molt per sobre, deixant pera quan tingui lloch l'Assamblea la qüestió en sa integritat.

En efecte: dos articles han surtit en nostre confrare *La Renaixensa*, titulat l'un *Advertencia* y l'altre *Catalanistas y res més*, de datas 18 de setembre y 1 d'octubre. En el primer (per cert publicat com article de fondo en el mateix número en que surtia'l manifest del centre catalanista republicà «Nova Cathalonia», y que ve a ésser, si no m'equivo-co, una dissimulada crítica del esmentat manifest y del titol d'aquesta novella societat, hi llegim com acabament:

«Renuncihi tothóm a las sevas preferencias personals devant l'altar de la patria catalana, y las Bases de Manresa acoblarán altra volta a tots els catalans que de cor y de bona fe trevallen per las llegendimas reivindicacions de Catalunya, sense diferencias de dretas ni esquerras, que no tenen rahó d'ésser ni deu.

hen existir en una causa eminentment patriòtica y nacionalista.»

El segón, degut a la ploma de nostre ben-volgut company y amich S. Gubern, diu d'una manera ben clara que *«l'esquarterament del estol català en dos grups, en dos bandos, en dugas fraccions, en la eterna DRETA y ESQUERRA de la política efectiva»*, fora de funests resultats. Y sobre aquest punt insisteix l'articulista, afirmant que devém deixar pera'l desitjat jorn en que lograda l'autonomia de Catalunya, entrém en el moment constitucional, l'estatuhir, de present, tot alló qu'es propi dels estats politicament organitzats. (Consell que no tingueren pas en compte'ls autors de las Bases de Manresa, com suposo que deu reconeixen en Gubern).

A més, resulta que no hi há gayres dias que s'inaugurá'l centre catalanista republicà «Nova Cathalonia», y que nosaltres, galantment invitats, aplaudirem y encoratjarem als socis y fundadors de la novella entitat, no tan sols pels calificatius que al titul posaren, (fent nosaltres els deguts distingos), sinó també porque en ella veyam (paraulas textuales) «la primera pedra de l'ala esquerra del gran edifici del Catalanisme.»

Els dos articles y aquests esmentats fets son els motius que'ns obligan a publicar las presents aclaracions, que creyém oportunas y necessaries.

En primer lloch, atenentnos als fets, es evident qu'en el camp catalanista hi existeixen dugas tendencias determinadas, per més que no hagin rebut cap denominació, ni s'hagin clarament manifestat al exterior: tendencias fillas de certas apreciacions doctrinals; y al dir aixó, ni directa ni indirectament volém parlar de las divisions fillas de personalismes, que moltes vegades van amagadas sota la capa de qüestions de procediments.

La una tendencia es la conservadora, y l'altra la reformista o lliberal.

La primera, basada en gran part en la tradició y en la escola històrica, creu que Catalunya deu ésser al menys autònoma en absolut, no tan sols porque en altre temps fruhí de l'autonomia, sinó també porque fou en temps més llunyans una nació independent, y ab carácter propi, y ab todas las condicions precisas de nacionalitat.

L'altra, basada en la observació y la experimentació del present y dels temps passats, y acceptant com a criteri la rahó (no com a font de sas doctrinas), examina a Catalunya en sa part material y en la moral, y després d'un ver estudi experimental de lo actual y lo passat, se convens de que Catalunya es un veritable organisme ab todas las condicions de vida propia, com ho fou y ha sigut desde'l comensament de sa existencia com a organisme social. No la menyspreuha a la historia: la fa servir com a medi de comprobació, y no com a font de doctrina. (No parlém avuy, per no creure oportú parlarne, de la tendencia autonomista que pren com a punt de partida la Rahó).

Conseqüents uns y altres ab sas doctrinas, els conservadors històrics troban bo'l passat, l'admiran y voldrien restablir institucions y lleys antigas fentlashi sufrir una senzilla modificació per adaptarlas a las costums actuals. Y'ls reformistas, tot y respectant lo antich, en son esperit, volen implantar novas institucions que creuhen més d'acort ab la vida y civilisació modernas, y preparar el terreny a fi y efecte de poder caminar sempre més endavant en lo possible, tenint com a nort la llibertat absoluta del individu, sense que aquesta tingui altrás travas que la llibertat dels demés.

Qu'existeixen aquestas diferentas opinions, més o menys exageradas, en el Catalanisme, es un fet probat. Pera estarne convensut n'hi há prou ab llegir els articles (polítics y literaris) qu'en els diferents periòdichs catalanistas se publican; ab escoltar els parlaments qu'en els *meetings* y conferencias se fan; ab posar atenció a las conversas particulars qu'entre catalanistas a diari se sostenen.

Es ben cert també que, si'ns fixém en aquestas manifestacions del Catalanisme, trobém predominant la tendencia conservadora (no confóndreho ab els ridiculs dictoris que'ns dirigeixen nostres ilusos enemichs de clericals y reaccionaris); mes no deixa d'ésser nombrosissim l'estol dels reformistas, estol que creixeria més y més el jorn en que, separats els camps, poguessin uns y altres predicar ab tota sa integritat sas doctrinas, sense moures ni un fil del programa comú, l'autonomia de Catalunya. Ben segur que tots els individualistas conscients, y tots els

veritables lliberals, correrian a aixoplugarse sota'ls plechs de la bandera del Catalanisme reformista.

El principal argument, el més fort y més poderós dels que son contraris a n'aquesta diferenciació externa en el camp catalanista (y d'aquests n'hi há de totas tendencias y opinions), es que: «essent el Catalanisme un moviment patriòtic y nacionalista, devém prescindir d'opinions y preferencias personals y juntarnos tots pera trevallar a la una, a fi d'assolir l'autonomia integral de nostra patria.»

En primer lloch, l'existir manifestament abdugas tendencias, o més si fos precis, no fora obstacle a aqueix trevall comú, ja que tots tindrian una comunitat de programa, quin fora la constitució de la societat catalana, com a estat autònom. Y sense contradir aquest programa, ni surtisen, podrian predicar y estendre quiscún sas doctrinas en tota sa integritat, ab lo que fàcilment podrian convence al que fins ara, per sas teorías particulars, ha cregut que no podia entrar en el Catalanisme per no véurelas exposadas en sa plenitut y ab carinyo per cap dels apóstols d'aquest. Aixís veurien clar els verament lliberals que la llibertat no està involucrada ab cap forma de govern, ni consisteix en que'l governament sia desempenyat per un de sol, per varis, o per la majoria del poble, sinó en disminuir fins al *minimum* possible la esclavitzadora acció del Estat.

En segón lloch, si'l Catalanisme, com tots creyém, es un moviment nacionalista que té per finalitat la restauració de la integral personalitat de Catalunya, deu contenir en son si totas las doctrinas y tendencias que's troban en els Estats degudament organissats, y aixís com el moviment se demostra caminant, la existencia d'aquestas tendencias se demostra manifestantse exteriorment.

Altres arguments se fan, entré ells el de que'l jorn en que's planteji aquesta diferenciació, molts conservadors desertarán del camp catalanista. Aquest pera mi no es argument, puig qui es catalanista de veras, no fuig porque's fassi públich que n'hi há molts que professan opinions diferentas, y si ho fá... es ésser molt poch catalanista o molt intolerant, y en abdós casos es mellor que's quedi a casa y no vulgui imposar sas ideas,

ni posar obstacles a la marxa natural de nostre partit.

Y en quant a la oportunitat... jo crech qu'es molt oportú ferho, primer porque de fet ja existeix la diferenciació, y després porque es molt possible que l'instint de defensa de las propias doctrinas fassi qu'en cada camp s'hi acoblin tots els d'un mateix pensar, y tal volta desapareixerian alashoras certas diferencias de procediments y certs personalismes que cap bé fan a la causa, ans la perjudican.

Del fet de qu'en tots els Estats hi há las dugas grans tendencias n'estém tots convenuts, com també de la necessitat de sa existencia, puig com diu molt bé Lord Macaulay, la lliberal o reformista es «la vela sense la que no avensaria res la societat», y l'altra es «el lastre sense'l que no seria prudent navegar, ni possible resistir al temporal». (1)

Els conservadors enamorats de las instituciones y lleys existents per créurelas adaptadas a las condicions de vida del poble, s'accontenta ab un mellor relatiu, tement per altra part totas las reformas que tendeixen al mellor absolut, per creure que produhirian fort trontoll en la societat; y per aixó estiman necessaria una forta acció del Estat. Y'ls altres tendeixen sempre a lo mellor absolut, volent disminuir l'acció d'aquest pera obtenir més llibertat, qu'es son ideal.

Abdós son necessaris, els uns pera fer avensar a la societat en el camí del progrés, y'ls altres pera servir de contrapés a fi de que no's precipiti la marxa, y pera lograr l'adaptació de las novas reformas.

En molts Estats, y en diferentas épocas, las tendencias conservadora y liberal no sempre han correspost a sa rahó d'ésser, com succehi diferentas voltas a Inglaterra, Alemany, etc., etc. En altres païssos la lliberal ha sigut casi sempre falsificada, puig en el fons ha sigut tant o més tiránica que sa correlativa, ja que sempre ha defensat de fet o de dret una forta acció del Estat sobre l'individu; per exemple, en l'Estat espanyol del sigle passat y lo que va d'aquest; y en épocas revolucionarias, y en l'actualitat, Fransa.

Y aixó es fill de que s'ha oblidat que'l caràcter essencialment distintiu de la tendencia

(1) *Estudis biográfics: Lord Chatam.*

conservadora es que «la societat deu contenir al individu»; y'l de la lliberal o reformista que «l'individu deu ésser lliure enfront del Estat.» (1) Y que, en sa conseqüència, els lliberals deuen procurar disminuir sempre l'acció del Estat sobre l'individu, aixís com la intervenció que pugui tenir en las relacions entre aquests, y que la cooperació dels individus y la combinació de las activitats d'aquests dintre l'Estat sia voluntaria; mentre que'ls conservadors deuen procurar mantenir l'estat de cosas actual oposantse sempre a la restricció de l'acció del Estat, acció que creuen necessària no tan sols pera la conservació del ordre (cosa justa), sinó també pera evitar reformas qu'alterin l'estat actual en que las institucions están ja adaptadas al modo d'ésser de la societat; y creuen que la cooperació del individu dintre del Estat es obligatoria.

Creuém nosaltres, en resúm, en la necessitat de la existencia y exteriorisació d'abdugas tendencias dintre del Catalanisme, presentant cada una d'ellas matisos diferents, devent tots emperó, reformistas y conservadors, tenir un programa comú, veritablement nacionalista, que tendint al assoliment de l'autonomia integral de Catalunya, tracti tan sols de la constitució de nostra patria com a ver organisme compost ab vida propia.

Y existint abdugas tendencias, s'obehirà a la lley natural de la evolució dels pobles, y sols aixís la marxa's farà ab regularitat y ab ritme, tendint com es natural al major equilibri possible.

Deixant per'altra ocasió la cabal demostració de nostre modo de pensar, sols me queda manifestar que ab la diferenciació, tal com dihéu nosaltres, jamay el Catalanisme, ni cap de las dugas tendencias podrán confondre's ab els partits polítics espanyols, com molts temen, puig la diferencia será sempre essencial.

Y també devém dir que no es nostre anim fer critica de lo dit en els esmentats articles de *La Renaixensa*, a quins autors apreciem massa, sinó presentar, aprofitant la ocasió, las primicias de la demostració de nostras particulars doctrinas.

TRINITAT MONEGAL

(1) *H. Spencer.*

LA FESTA DEL BLAT

ARA vegada passa, tractantse d'un mateix públich, lo que ab aquesta obra ha passat. Fa més deset anys que aquest drama d'en Guimerà va estrenarse a Romea. He assistit

a sa *reprise*, y m'ha fet el mateix efecte que'l primer dia. Aixó en quant al drama. En quant al públich, l'efecte ha sigut mellor, y me'n he alegrat en honor de Barcelona. El dia del estreno (tots ens en recordém) no hi va haver més que contraris. Els sectaris anarquistas deyan qu'alló no era un anarquista, y que'l drama res tenia de revolucionari, y per aixó'l varen xiular. Els sectaris conservadors varen arribar a dir que si a Barcelona's tirava un'altra bomba la culpa seria d'en Guimerà, donchs havia fet l'apologia d'un anarquista fins a dignificarlo al morir en un llit d'una casa payral catalana que representava la bona tradició rural de nostra terra. Tothóm l'acusava. Fins n'hi havia (detall edificant!) que xiulaven ab *sírenas*. Els intellectuals de cert grupo del Ateneu hi posavan *peros*. (Com qu'en Guimerà llavors rompia llansas contra'ls castellanisats llegint al Ateneu son discurs presidencial en català!) Altres autors dramàtics y'ls seus amichs aprofitavan la ocasió pera rebaixar un competidor gros que'ls feya ombra. Tots li eran contraris.

Entre'ls pochs que s'atreiren a defensar el drama y las sevas tendencias, jo soch (y permétissem la inmodestia) el que ho feu més fort. De primer de viva veu, al saló de descans; després en un article escrit la nit mateixa, que vaig portar als pochs dias a *La Renaixensa*, y que va surtir gracias als meus prechs, y a pesar de que ni en Guimerà ni l'Aldavert volian insertarlo. Avuy torno a

llegir l'article, qu'era una *Carta oberta* al autor, y trobo que, entre altrás cosas, diu:

Fins aquí en els teus dramas sols presentavas efectes passionals. En *La festa del blat* hi há més, molt més. En ell hi batega, s'hi fa evident, s'hi glorifica la tendència humanitaria de la reivindicació del home per l'amor, la que fou la clau de volta del cristianisme, l'ànima de la filantropia grega, l'esperit del humanitarisme del passat segle, el fi del positivisme de A. Comte, l'ideal de tota filosofia y de tota religió superior. Sens amor no hi há societat possible. Ell es en las societats humanes lo que l'afinitat en els compostos químichs y l'atracció en els espays siderals.

Tu presentas la reivindicació per l'amor, l'amor fent possible la solució del més terrible dels problemes socials, l'amor, que sens ell, la lluita per la vida donaria en l'època present la rahó a Hobbes, quan deya *Homo hominis lupus*.

Fas molt bé. Ets digne del teu nom y honras las catalanas lletres. El teu JAUME, ànima noble y generosa, y esperit justicier, tant qu'en virtut del mateix se desvia y s'fa culpable, exclama al expirar, un cop ha concegut qu'en la terra l'amor pot més, molt més que l'odi: *Ensényu a estimar als que no'n saben*.

El teu magnífich drama va produhir controversias acaloradas, protestas crás, censuras agras. Pots estarne orgullós. Una part dels que cridaren son gent que no pot arribarte ni a la sola de la sabata. Eran *Zoilos* contra *Homero*. Eran lo que la *Harpe* a *Shakespeare* quan d'ell deya, no podent igualarlo, que sacrificava a la canalla. Eran lo que *Beaumeille* (que ningú avuy sab qui es) quan deya que l'*Eclesiastés* y el *Cántich dels Cántichs* eran obras baixas y plenas d'imatges y d'expressions grolleras. També *Chaudun* (un altre desconegut) afirmava del *Infern* del Dante qu'era un *Salmi gondís* sense cap ni peus. Com ell no'n tenia, no n'hi trobava. Aixís *Benjónson*, autor dramátich xiut, acusava al mateix *Shakespeare* de que parlava sense coneixement psicológich y sense talent de cap mena. No'n feu pas cas: tot aixó es la enveja de *Liliput*; la impotencia contra la feconditat; oratje que passa sense deixar rastre, y qu'es necessari pera que'ls arbres grossos creixin y fructifiquin.

Els altres cridaren porque'l teu drama'ls hi destorbava la tranquil·litat de l'auca, com deya aquell editor de rodolins a un amic nostre que n'hi va presentar una serie en la qual n'hi havia un que no estava del tot conforme ab els interessos existents.

Altres eran aquells que creuen que lo bo sols es possible en llunyanas terras y aplaudeixen sols lo que ve de fora. Son els que rebaixan l'art al nivell d'una moda, y creuen qu'avuy la moda es ésser home del Nord (*nordista*). Fins n'hi há que de bona fe arriban a creure en comarcas privilegiadas y no troban res bo si no es noruec o belga. Aquests, si'l teu drama'ls hi haguessis donat baix el nom d'un *Van der* qualsevol o d'un que's terminés en *ofo ingen*, l'haurían trobat sublim, super-shakesperià en fi, la meta del art dramátich. Per aquests el teu crim es ésser de casa. Fora dels despítats, dels farizeus y del *snobs*, el teu drama fou aplaudit calurosament tal com ell se mereixia.

El flach qu'en tu volían trobar, qu'era l'amor de la Oriola per en Jaume, els que saben sentir y han sentit alguna vegada saben que l'amor, aquesta veu de la especie, es superior a totes las tendencias polítichs y socials; s'estima porque s'estima, y un cop s'estima lo demés es lo de menos.

La reivindicació, la regeneració per l'amor: voléu res més sublim y més digne? Si es la doctrina fona-

mental del Cristianisme, (lo que'n quedará), si n'es l'ànima!

Fins els qu'han discutit altres principis cristians no han pogut posar may en dubte la eficacia de la redempció per amor. L'amor com regulador y norma de la Humanitat, podrá ésser una teoria d'origen grech, egipci o semítich, (1) però es humana, fonamentalment humana. Las heretjias posteriors la van pendre per norma, com las exaltacions místicas. Arnau de Brescia, Pere de Bruys, com Sant Francesch, l'home mellor qu'ha existit sobre la terra. Sant Francesch la extenia a tots els sers vivents, als aucells, als peixos, als insectes, a las plantas. «No matiu las papallonas!» deya als noys «No pesquéu els peixets de Deu!» predicava als barquers. «No tiru fletxas als aucells ni a las llebres!» cridava als cassadors. Y quan li responían qu'aixó's feya viure, ell els deya: «Jo vos donaré'l doble de lo que de la vostra cassa o la vostra pesca al mercat vos ne donan.»

Vegis si no es aixó l'esperit del drama. El públich ho ha comprés perfectament, aquest públich més educat avuy que allavors. El drama ha sigut aplaudit, y més que'l drama passional, las sevas tendencias. ¿Y quinas son aquestas? Donchs las més nobles, las qu'han fet acceptable'l Cristianisme, las de l'antiga filosofia grega, las dels germans del Evangeli Eternal, las del Sublim Sant Francesch. L'Amor al home, que aquí a Catalunya sempre va ésser proverbial en las pagesias y en els masos, aquest amor que pot fer desapareixe las diferencias de classes, que pot fer que uns per afinament de conciencia renunciïn a ésser explotadors, com pot fer que'ls explotats s'emancipin sense conservar rancúnias; si! aquest sentiment noble es el que campeja en tota l'obra, ab una franquesa y ab un alé que reconfortan y entusiasman.

Jo crech, sincerament, que aquesta es una de las més grans obras dramáticas d'en Guimerá. Aixís ho corrobora no sols l'èxit immens qu'ha tingut a Roma la passada primavera, sinó'l qu'ha tingut ara fa poch a Buenos Aires.

Aixís dirém a n'en Guimerá, com a tots els nostres autors dramátichs, que s'inspirin sempre en tendencias tan altas, y Catalunya en bé de la Humanitat els en restará sempre fors reconeguda, y la Humanitat a Catalunya per haverlos enlayrat al aplaudirlos.

POMPEYUS GENER.

(1) Avuy está ja demostrat pels exagetas qu'es d'origen grech. A l'època en que escrivíam aquestas línias encara's dubtava.

CREDO

HERETJÍAS

Crech en mi, única y fermament.

Tot el meu esperit viu en ma consciencia: ma consciencia es mon Deu.

Crech que la consciencia de cada hu, elevada al infinit, es el punt únich ahont van a parar totes las miradas. Aquest punt, al meu entendre, es l'únich Deu de tots. Y aquest Deu, al ésser el Deu de tothom, no deixa d'ésser el de cada hu, perque es la essencia comuna.

Crech que tots tenim dret a presentar nostres pensaments: veusaqui la rahó de lo que os digui.

Admeto las cosas tals com son, y las admiro ab la ferma creencia de que tenen rahó d'existir ja que tenen consistencia.

Crech que l'obra es una especie de critica de la naturalesa.

Crech que la critica es resultat d'un análisis; crech que aquest análisis está al alcans de tothom; però també crech que no hi ha ningú exempt d'equivocació. Veusaqui per qué dubto de tot lo que no tingui relació directa ab el meu jo.

Admiro las cosas que's consideran grans, y estimo las que's tenen per petites, perque estich plenament convensut de la necessitat de tots per tots.

Crech fermament en l'egoisme com a forsa única: veusaqui com a preció l'amistat.

Crech en l'amor com a satisfacció de dos egoismes d'idénticas miras: veusaqui del modo qu'aprecio la familia.

Crech que la fe está per demunt de tot.

Crech que la sinceritat es apreciable.

Y com que crech en mi, exposo sincerament ma fe, per lo que pugui aprofitar.

JACOBUS SABARTÉS

EL DEIXEBLE

Pera l'autor de TITELLAS FEBLES

—Veusenaquí un de pagés, aquest Kirilka — digué Souchoff, signantlo ab el dit. — Veusenaquí un de pagés. Aném a interrogarlo... Kirilka! ¿Quina utilitat veus en la instrucció, en las escolas?

—Es segons — respongué Kirilka, acotant el cap.

—Peró, no: tu llegeixes; y ¿quín profit en treus?

—Cap profit, es segur; però si'ns instruixen, es qu'aixó deu ésser útil... pera ells.

—¿Quí, ells?

—Els mestres, ben segur, els semstros, y en general.

—Qu'estúpít qu'ets! ¿Es útil pera tu, pera tu?...

—Puig que Vostra Noblesa, qu'es el nostre quefe, ens ordena que'ns instruhim, es qu'aixó vos es útil.

—Ves al diable!

Las puntas dels bigotis de Souchoff, encés de rabia, tremolaren.

—¿Veyéu? No ha dit res, però sa resposta es clara...

MAXIM GORKI.

Empés per amenassas dels de casa y per la por del mestre, s'encamina'l parvulet envers la escola. Son ayre mandrós traheix esllanguiments de son interromput, sos bellugosos ulls encuriosits revelan sa passió per la vida viva. Camina distret, sabent ahont va, però sense pensarhi. La rutina'l guía; cada día fa lo mateix.

De casa seva a la escola té més temptacions que Sant Antoni Abat. A cada pas que dona, sent el segret desitj de «fer rodó.» Com dos fantasmas amenassadors sorgeixen, emperó, devant sos ulls de mirar verge, las ombas del pare etern y l'etern mestre. Ah! Si no fos la por del càstich! Y camina, camina'l mesquinet, portant una direcció, ja tan petit, una direcció imposada, pobre esquitx humá, lleugera bolva racional empesa per l'huracá implacable del dever.

D'esma ha assolit la porta de la escola. S'atura al llindar, guayta y ensuma com ratoli aixirit: atacan el seu nas sentors d'ácit sulfhidrich y exhalacions reclosas de carn tendra, que contrastan ab l'ayre puríssim del carrer. Avans d'entrar, dona una mirada a fora com si s'hi deixés quelcóm molt estimat. Se decideix per fi. Ja dintre l'aula, s'

lleva la gorra d'esma, s'assenta, primer una cama, després l'altra. El mestre's passeja amunt y avall, silenciós, esperant als que no venen. El parvulet se'l mira ab mirada llarga, emperesida, apoyada la galta en el palmell de la mà. Abdós esperan, ab paciència habitual, que hi siguin tots pera comensar... Si al arribar, li haguessin dit que'l mestre estava indisposat, se'n hauria entornat, com una bala, a casa a donar la nova, y després a corre, a recobrar lo qu'havia deixat al carrer al entrar a la escola! Però'l mestre no ho sol pas estar indisposat, boy queixantse sempre de que *li acaban la salut*. «Deu ésser molt fort el senyor Mestre!» medita'l parvulet.

Quan la escola ja es plena de cossos que s'estiran, de caras eczemáticas, de bocas que badallan, d'ulls ensenyats y de ditets que gratan, desvetlla al parvulet la veu del mestre que's disposa a comensar. ¿A comensar? Si, a comensar, com cada dia, a una llarga distancia del *principi*.

«Qu'aném a comensar!» anuncia'l mestre. La sorollosa bellugadissa de la maynada traheix un desinterés general. El respectable públich no'n vol del espectacle. «Silenci!» crida'l mestre ab veu imperiosa. Sobtat per aquest imperatiu R. I. P., el respectable públich se mossega'ls llabis. Ara justament que'ls parvulets comensavan a deixondirse, a sentirse ells, veyentse tots plegats, els uns prop dels altres, farcits d'impressions *viscudas*, com floretas borratxas d'ayre y llum, salta'l jardiner y las hi mana cloures! No hi há remey: s'ha d'obehir. S'ha d'obehir, y, ja dintre l'hivernacle, posar sas tendras corolas a la disposició del jardiner pera que las rebregui y torturi sotmetentlas a un tractament ortopèdich especial... El jardiner ha contret ab la Mestressa'l compromís d'assortirla de toyas a gust d'ella.

Ja las llissons han comensat. Ja las abellas botzinan ab remor sorda y monòtona en son rusch artificial.

Dintre alguns mesos tindrà lloch una funció pública de petits acróbatas. Mentres tant, el director se dedica a torturarlos y desconjuntarlos a sanch freda, seguint a ulls cluchs las indicacions d'un mètode imposat, sense fer cas dels sufriments dels pobres petits màrtirs. Lo important es que'ls saltim-

banquis en *herbe* executin, arribat el cas, exercicis perillosos y *tours de force*, y que'ls seus cossos, convenientment (no útilment) ensinistrats, s'enmotllin a las capritxosas exigencias del públich que paga... y no recorre. Més tart, quan per la forsa de la edat se sentin aptes pera la fecondació d'ideas *puras*, serán degudament capats, també segons un mètode especial, y destinats a formar part de la invulnerable guarda negra del harém de las Preocupacions, hont fa de las sevas el prolífich Error a tall de sultá borratxo de luxuria.

Al carrer assoleyat y remorós de mil remors de vida, baixa com grisenca boyrina de capvespre'l botzinar somort de las abellas en plena activitat... deformadora.

De tant en tant dugas veus se destacan d'aquell murmul de claustre; la una colérica y rogallosa: es la veu del Càstich; l'altra planyivola y atiplada: es la veu del Dolor. La veu de la Veritat no's destaca may; may trascendeix a fora.

Com xamós estol de colomas missatjeras del goig, volean per l'espai las dotze campanadas de mitjdia. La orella alerta del parvulet reclós las copsa ab fruhició, com cop-saria una flor assedegada dotze llàgrimas de núvol en temps de sequedat. Una alegre remor de deslliuransa saluda l'hora benhaurada. L'aixàm ix sorollós del rusch y s'escampa per la vila creuhada per las formigas sens alas del trevall, d'un trevall igualment odiat. deslliuradas també pel toch de mitjdia.

El parvulet arriba a casa desganat y neguitós. Avans de posarse a taula voldria esbargir-se una mica, desentumirse cos y esperit torturats... metòdicament. «Es hora de menjar!» li objecta la veuhassa del Dever. No hi há remey: ha de menjar. Y menja, però menja sens apetit y depressa, una mica de cada cosa, pera poder *desertar* prompte, y fuig... La odiada veuhassa'l persegueix ab crits de «Tu, ahont vas! Acabat aixó! Vina! Vina, 't dich! ¿No m'escoltas? Ja'm sentirás quan tornis!!» No's fan càrrech que dintre una hora y mitja escassa haurá de tornar a estudi; y s'han de fer las probas d'un barquet de suro qu'es l'admiració dels seus companys. Ell l'ha construït aquell barquet, ell! Y aixó que'l senyor Mestre li ha dit «ase» y fins l'ha *clusquejat*, total perque no ha sapigut

quants feyan 7 — 4. També l'ha escridassat el senyor Mestre per haver confegit *g-u-e*, *güe*. Lo cert es que'l Mestre ja li havia *ensenyat* altrás vegadas; però lo qu'es ara ja no se li descuydarà més, perque aquellas lletras las ha vistas y ben vistas a la popa d'un vapor que un mariner li ha dit ésser el *Guerra... G-u-e, gue*. També parlant, parlant, li ha dit el mariner que'l mar que veyà era'l Mar Mediterrà, qu'ell comptava qui sab ahont. ¿Qui ho hauria may sapigut pel mapa d'estudi, en que tot se confón, en que tot es per tot!...

Las dugas! Ha de tornar a estudi. Ja'n porta quatre horas; n'hi tocan tres més. De 7 treyentne 4 'n quedan 3. *G-u-e, gue*.

Si fos dijous, donaria l'últim cop de mà al barquet, esmenant certs defectes qu'han revelat las probas, y comensaria una gabia pera grills que té en projecte. Però ha de tornar a estudi. *G-u-e, gue*. De 7 treyentne 4 'n quedan 3.

Las festas, més que santificarlas, ell las divinisa. En dias de festa li sembla que tot es més bonich, que tot somriu y que Natura l'abressa carinyosa com una mare que recobra a son fill anyorat. Els dias d'estudi son tan buyts, tan negres, tan aburridors!

Quan será grandet, el *posarán* en una escola menys eczemática y pollosa, li comprarán una cartera més gran, passarà llibres més grossos. Al entrarhi ja'l sobta la mateixa fetor de comuna y *ayre-moix*. El mestre crida y renya com el primer. Y quan parla no l'entén tampoch. Y son també set horas, las horas de reclusió. Tot es igual qu'avans, menys la cartera, que li pesa més. A casa seva encara han de donarli l'oli de bacallà y ferlo menjar per forsa. A cada punt li recordan que ja es gran, que ja es hora de que'ls jochs acabin. Ell encara's creya ésser petit. Aquest desengany li courà tota la vida a l'ànima, com incurable llaga virulenta.

«A estudi, que'l mestre's fa vell!» li diuhen repetidament pera estimularlo.

Ell se fa gran, el mestre's fa vell... ¿Ahont es, donchs, lo que naix ab somris d'auba, si arreu se troba sols lo que declina ab reflexes esmortuhits de posta?

«Ten compte a anar a mar! Pobre de tu si vas a la montanya! No vasis may al bosch! A estudi! A estudi!»

¿Ahont es, donchs, el món somniat d'eterna primavera en que's pugui esplayar l'au alegroya que sospira pel sol que li es vida?

Aquestas reflexions un dia o un altre li pintarán al front negras arrugas.

Quan ja sigui més gran, li farán seguir el batxillerat. Els llibres serán molt grossos, las llistons molt llargas. A fi de curs haurá de presentarse devant d'un tribunal a donar compte del trevall qu'haurá fet, de las horas qu'haurá robat al són. Si va al examen ab las galtonas rojas de salut, l'esguart clar y seré, se'l mirarán de qua d'ull els jutjes y se xiuxejarán a cau d'orella: «Quin gandulot n'hi deu haver d'aquest!» Y'l sondarán de tots costats pera veure si es tot salut en ell. Si's presenta escanyolit, el color pàlit, el mirar indecis, s'atraurá la consideració del tribunal, qui, al primer cop d'ull, apreciará las sevas aptituts... de suícida. El fallo favorable del jurat será una sentencia condempnatoria; la nota de *sobressalient*, com una flor sobre un cadávre.

Y'n *sufrirá* una pila d'exámens com aqueix. Se passará cinch o sis anys trevallant pels tribunals d'exámens, recorrent en tots sentits, com mosca presonera, l'erenyina del saber oficial, guardada a vista per l'aranya odiosa qu'espera'l bon moment de ferne un ápat.

Quan hagi ja acabat els seus estudis, será sotmés a un reconeixement general, y ay d'ell si se li ha empellat alguna de las mil feridas que li foren obertas! No'l donarán pas per bo; no li concedirán pas el grau... un grau de tisich.

Ab el passaport sota'l bras, trucarà a las portas de la Universitat, ahont farà un noviciat d'un any, pera ingressar després en la congregació elegida o imposada. Hi passarà alguns anys fent exercicis espirituals, deixuplinantse ab crudeltat estoica, fins a quedar completament llatzerat. Després d'haver rebut ordres majors, anirà per aquests mons de Deu adorant el *Badell d'Or* principi y fi de todas las vocacions professionals. Será un titul més que un home; será un metje, un advocat, un sacerdot, un militar, un producte, en fi, d'industria universitaria, y's farà esclau dels seus vots y's tancarà dintre l'hàbit, perdent l'equilibri en quant no's contrapesin las alforjas.

El parvulet s'ha transformat en home de carrera... vertiginosa; el gra fecond en espiga buyda.

Si la falta d'aptituts o de medis priva al aspirant a una carrera d'obtenir el canonet de llauna del llicenciat, li quedarà un recurs pera lliurar-se del treball manual, odiat com tot lo noble.

Si no ha servit per'aprendre, servirà pera ensenyar.

Se farà Mestre.

SALVADOR ALBERT

NOTAS BIBLIOGRÁFICAS

De solts de diari amplificats poden calificar quasi tots els quadrets del llibre d'en Ramón Pomés que porta per títol el del primer de dits quadrets, *La Riallera*. Agafeu una nova de diari curta y malgirbada, però que tanqui, entre sas linias de prosa de *reporter*, un drama punyent, fill del vici o de la miseria y de vegades d'abdós enllassats en bestial conxorxa, y aneula desenrotllant; esbrinèu els motius del fet, estudièu els caràcters y'l medi ambient, y poch a poch el fet d'aquella nova vulgar, qu'ab prou feynas cridà vostra atenció al llegir el diari, se redressarà ab la forsa d'un drama terrible, humanissim y dolorós, tan fondo com el que més pugui esserho. Això ha fet en Pomés.

Una baralla de taberna, el suicidi d'una noya o d'un pobre soldat, la marxa per nostres carrers d'una colla d'esguerrats, un assassinat causat per la gelosia o l'odi, son sempre assumptes artistichs de bona mena quan l'artista'ls sent de debò y sab expressarlos com cal.

Del autor de *La Riallera* ns plau més el temperament que las obras. En Pomés sembla sentir ab forsa lo qu'escriu; refinat, nirviós, malaltis, ple de compassió pera'ls miserables y desvalguts y enemich dels poderosos, dels egoistas y dels hipócritas, al ensemps que'ns pinta'ls més tristos quadros de la vida, ne fuheteja asprament las causas. En Pomés fuheteja l'imbècil *patrioterismo* de las massas, que tantas llágrimas costa a qui té de pagarne las conseqüencias, ab foch y amargor alhora. Tot esperit generós y altruista aprobarà sa conducta. Fuheteja també l'egoisme de nostra societat, que propaga'l crim abandonant al desvalgut a sas propias y escassas forsas, que converteix sos baixos fons en escolas de maldats y de miseries; y també son lloables sos intents d'obrir els ulls als poderosos y als indiferents.

Peró en Pomés, com escriptor, no pot sempre, ab sa ploma, produhir aquell efecte

artistich-moral que tant contribuheix (recordis *La Casa dels Morts* y *La Novela del Presidi* d'en Dostoyewsky) a interessar la generositat y simpatia del llegidor a favor dels qui pateixen del cos y del esperit. La prosa d'en Pomés, de vegades no escassa de color y de vida, resulta sovint deixatada y de poca bellesa. El foch y l'entusiasme del autor que's traslluheixen a través de las linias de sa prosa (y no se'ns digui qu'essent en Pomés un pessimista ha de mancarli l'entusiasme, puig el pessimista no es més que un entusiasta al revés) ens fan altament simpátichs els quadrets del llibre, més, molts més que llurs qualitats literarias. No obstant, devèm alabar totalment els quadrets *La gran mentida*, *Oydá!*..., *Per la Patria*, *La Pellingos*, *La Font del Gal*, *Nota viva*, *A l'Àfrica*, *minyons!*... y alguns altres.

La literatura mallorquina, germana de la catalana, s'ha enriquit ab un nou llibre, degut a en Joan Rosselló, que ha editat la revista *Catalunya*.

Manyoch de fruyta mallorquina s titula la nova obra, que no es més que la recopilació dels articles escampats en periòdichs y revistes durant alguns anys per son autor.

En Joan Rosselló demostra, en sa obreta, possehir dots gens vulgars d'escriptor: sas narracions son interessants y mogudas, distingintse algunas d'ellas per la brillantor y puresa del llenguatge, y també per la observació que las hi dona vida.

En Rosselló que es un ver enamorat de son terror, sab ferlo agradós al lector: sos quadrets tenen el regust propi de la literatura engendrada pel medi ambient, sense sufrir influencias extranyas ni artificis de cap mena.

Entre'ls quadrets del llibre que més ens han plagut (alguns d'ells publicats temps enera en nostre periòdich), devèm esmentar els següents: *Cohanegra*, *La veremada*, *Las trescoladas de Son Torrella*, *La llegenda del vell palau*, *El betllem de Nadal*, *Cants de rosinyol*, etc.

L'obra d'en Rosselló va precedida d'un prólech de mossèn Costa y Llobera.

Hem rebut també, formant part dels manuals enciclopèdichs Gili, un tractat titulat *Principios de Derecho Natural*, qu'ha escrit en Lluís Mendizábal y Martín, catedràtic de la Universitat de Zaragoza.

La obreta dona a conceixe las teorías de Dret Natural que solen exposar els catedràtics espanyols (ortodoxes quasi tots). Es recomanable per la claretat del metode seguit per son erudit autor, encara qu'en el fons sols sia una recopilació d'opinions d'altres tractadistas de Dret, ab molt poch d'original.

GERONI ZANNÉ

EN TIÓ

III

La por als uns, la fam al altres, feren tranzigir. Patrons y obrers s'entengueren, y la feyna's recomensà; més no debadas havian tingut lloch aquests aconeximents y altres que's succehiren. Molts s'havian manifestat en un y en altre bando, y bona nota jornalers y amos ne prengueren de tals manifestacions pera l'esdevenir.

En Tió tornà a la feyna com sempre. Pasada aquella diada tornà al seu estat passiu, y ab las mans ribetejadas de cimà a las butxacas, las empenia, tot balancejantse, cap a sa casa un cop la feyna era finida.

Un dia—havia plogut y'ls carrers estavan bruts de fanch—en Tió tornava cap al tart a casa seva. Feya una mitja fosca de capvespre, y ell avensava indiferent als tolls d'aigua, contrastant sa marxa tranquila ab els saltets que'ls altres vianants donavan pera evitar els clots de fanch y'ls bassals. Quan fou aprop de sa casa, vegé un grupo nombrós al bell mitj del carrer.

El formavan noyas y obrers que surtian de la feyna, vellas que passavan per allí, y vehinas; voltat a son torn el grupo per baylets que's dalian per ferse lloch y passar per entre las camas dels grans, a fi de guaytar com tots quelcóm qu'era a terra. Aixís qu'en Tió s'hi atansà, ya sentirse un *ara!* general, com un sospir que posava punt a la impaciencia, y se li feu pas. En Tió guaytà las caras de tots y anà per preguntar, mes no tingué temps: la gent se li abocà a sobre volentli parlar tots alhora, volent tots ésser els primers de dirli, de dirli quelcóm avans que'ls altres; desitj lògich y natural, donchs no's tractava de ferli saber qu'havia tret la rifa.

—Oh, Tió, bé arribéu!

—Oh, Tió, quin'una!

—Oh, Tió, preneusho que sigui pera bé!

—¿Qué hi há? ¿Qué passa?—preguntà ell

esverat, avensant més, apartant ab las mans a banda y banda'ls que se li havian posat al devant, grans y maynada, pera guaytarli la cara.

—Veyám, deixeu passar. ¿Qué hi há? ¿Qué hi ha hagut?

—Miréusela, la pobreta! Verge Maria! Ja no tustará més a la porta de casa, las vetllas! —li respongué una vehina vella y grassa, aixecant els brassos enlayre com un frare en oració.—Ja no us pixará més llensols la pobreta; ja no us malmetrá més esparde-nyas!...

En Tió va recular un pas al veure en terra un cos d'infant, las camas y brassos en banda com mitjas plenas de sorra, el vestit enfangat, el cap esquerdat, aixafat, en un pastitxo de sanch, barrejada ab llot y cabells. Se va posar las mans al cap fent anar d'un cantó al altre la barretina, y cridà:

—Qui ha fet aixó!

—Feu llum, feu llum!—murmuraren uns quants. Y'ls qu'estavan d'esquena a una botiga s'obriren en banda, y'l raig de llum qu'eixia per la porta s'extengué com un llen-sol per terra y llumená'l cos de la criatura y las caras dels del altre cantó.

—Qui ha fet aixó!—tornà a cridar en Tió —¿Qui ha fet aixó!... Digueumho!... Qui ha fet aixó!...

Estava de peus en un bassal, en el que removia'ls esclops xapotejanthi, esquitxant a tots els de la vora, y brandava'ls brassos enlayre com dugas palas de moli, ab las manassas obertas, desallotjant columnas d'ayre que talment semblava que feyan oscilar als del grupo.

—Qui ho ha vist?—digué encarantse ab un. Y després ab altres:—¿Qui es qu'ho ha vist de vosaltres?... Mario!... ¿Ahont es na Mario?... Mario!...

—No hi es pas, no hi es pas; es a casa teva—respongué la vella grassa; y afegí mirantse al infant, ab el cap acotat y las mans creuhadas sobre la panxa tova:—Ay Senyor! Ella si que no us tindrà la escarlatina!

—¿Tu hi eras?—tornà en Tió esguardant, com volentsels empassar, als que'l voltavan. —¿Tu hi eras?... Qui hi era de vosaltres?... Contamho tu!... Mario!... Marioooo!...

En Tió estava fora de si; de la seva calma habitual havia passat a la excitació violenta

que'l possehia en els grans aconeteixements. La seva vehemencia, despallada de la crosta d'indiferencia que son estat social li havia fet adquirir, surtia ferma y clara, punyenta, com una flama qu'explota d'un paquet de cotó ressech que s'abrusa. Preguntava a tots, indagava ab la mirada, investigava'ls gestos dels que li feyan costat pera esbrinar com y de quina manera y qui havia posat punt a la existencia de la seva filleta. Entre una criatura, una vella, y un baster coix qu'ho havia vist desde la porta de sa casa, li explicaren com la nena havia surtit corrent de casa seva, com la tartana del senyor Iscle passava carrer avall, sense frenar y al galop, y com va ésser cosa d'un moment.

Sentint la relació feta a glops, ara deixada per un, ara represa per l'altre, ara pel de més enllà detallada, tantost seguida, tantost contradictoria, en Tió anà recobrant altra vegada sa habitual calma. Sos ulls oberts s'havien anat clohent, y del cayre d'ells ne degotavan algunas llàgrimes. Poch a poch, primer l'una després l'altra, se ficà las mans a las butxacas de las calsas, y ab el cap baix, balancejantlo, s'guaytava la criatura aixafada tot ohint als relators.

No havia pas estat el senyor Iscle, sinó'l mosso, qu'era l'únich qu'anava en la tartana, y que per lo vist no se'n havia adonat, porque seguí avall, avall, sens aturarse, ab una despulla de carn y roba enganxada a la roda del carruatje, giravoltant com un paper o com una fulla seca quan s'hi enganxan.

—Ja era hora de que li passés *colcóm*,— murmurà la vella.— Aixis apendrà de no anar per la vila com un mal esperit! Ja no hi correrà més el molt borrango! Ja'n donarà bon compte a la justicia! No'n ballarà pas gayres més de sardanas a la plassa!—

Tothóm parlava, murmurava; algú cridava amenassant: «Fos meva la criatura!»; els qu'arribavan demanavan explicacions que'ls que ja hi eran donavan, formant grupos apart; cridantse'ls uns als altres, dibentse coses a la orella, amenassant, imprecant, planyentse, y dominant tot el brigit els plors aguts d'una criatura, uns plors inconsolables per sa amigueta y per la nina que, haventli deixat, també jeya esclafada vora'l cap de la morta, oprimida per la maneta informe.

—Jo vull la ninaaa!... Jo vull la ninaaa!!! Eh, eh, eh, eh!!!!

—Ella si que ja no hi jugarà may més a ninas, la pobretal—

En Tió ja feya estona que no deya res. Ab las cellas contretas, sa cara no amagava l'ira fonda que l'abusava tot ell en aquell moment. Sa actitud era aplanada; d'home que està sota'l pes de quelcóm fatal, però que remena dintre de tot de l'ànima la protesta. Va aixecar els muscles, va fer el xiulet, petà la llengua y recullí la criatura ab dugas mans pera no perdren res.

—Zuizd... Tst. Ja ho arreglarém!—

Llavoras un li advertí qu'allò no ho podia fer; que no's podian tocar els cossos morts de desgracia; qu'era precis avans que la justicia hi dongués un cop d'ull. Y en Tió se va mitj girar, guaytà una estona a aquell que li parlava, y després de fer una tosseta nassal, digué despreciativament.

—Oh, el cop d'ull!... Valdria més que'l dongués sobre las banyas!—

Tothóm va riure pensant en la jutjesa, que's feya ab un taper.

En Tió va entrar a casa seva ab sa càrrega, y bell quadro hi va trobar. Voltada de vehinas la seva dona era ajeguda al llit, ara deixada per un trevall, ara presa per un altre. Va deixar el cos mort sobre'l bressol, y atansantse a sa muller, va dirli, a punt de trencar el plor:

—No fassis cosas, Mario!... No fem pas cosas!...—

Peró ella no'l sentia y seguia gemegant, y estirantse'ls cabells y esgarrapantse la cara quan li deixavan anar las mans las vehinas que las hi tenian. Ell s'hi va acostar més, y posantli la mà vora vora de la cara, li digué:

—Mira que te la vento!—esforsantse per somriure.

Mes ella no feu pas cap postura; la mà lliscà en una carícia per la galta d'ella, y després se llevà per'anar a aixugar una llàgrima, d'en Tió, qui's va posar a fer toms pel quarto...

No varen pas trigar gayre a trucar. Era'l cabo de civils que, enterat de lo succehit, havia acudit al carrer, ahont li digueren que'l pare se'n havia endut la noya. El cabo, sens esperar que'l sortissin a rebre, després

d'haver trucat se va ficar endintre de la casa, y quan trobà a n'en Tió, sense donar-li la bona nit, li va abocar al dessobre un desvassall de preguntes en aquella llengua ab la que se'ns ensenya'l maneig de las armas, ab la que se'ns fa avinent qu'hem de pagar la contribució y ab la que se'ns administra justícia a n'els grans cobarts que som els catalans. Ab una llibreteta a la mà, ahont de tant en tant hi anotava coses, li preguntà de tot: el seu nom, el de la mare, el de la criatura, lo que'n sabia del fet que havia ocasionat la desgracia, lo que no'n sabia, y's va fer conduhir al devant del cos mort. En Tió, a voltas sorprés per las preguntes, a voltas per no enténdrelas, se las feya repetir ab temor de respòndrelas massa de lleuger, ab aquella desconfiansa que inspiran las miradas inquisitorials y las demandas investigadoras fins quan menys ens hi va en un negoci. Y s'anava posant nirviós, s'excitava, s'impacientava, se li removian las sanchs sota'l seu posat de calma, com si aquella veu seca e interrogativa del cabo se li fiqués carn endins y li capgirés tot el seu sér.

—¿Me voléu creure?—va dir en Tió.—¿Me voléu creure? Deixemho estar. Lo fet, fet. Deixemho estar.—

Peró'l civil continuà en sas preguntes y en sa investigació. Se va guaytar la noya extesa al bressol, y murmurà:

—*Se ve claramente que la muerte ha sido producida por un golpe.*

—Vos diréu. Una roda de tartana... es una roda de tartana!

—*Bah, bah, no diga usted estupideces. No somos imbéciles para creer que los carruajes se introducen por las viviendas.*

—Cóm s'entén!... Si jo... el carrer... la noya...

—*Bueno, bueno; eso lo contará usted a quien haya de contarle. Yo no hago sino cumplir con mi deber, que es atestar lo que veo. ¿La niña está en la cuna, ó no está en la cuna? ¿Está en la cuna? Bueno; pues lo demás no es cuenta mia.*—

Y'l civil va somriure: un somris d'home que veu arribat el moment de passar comptes saldant al seu favor; un somris que va fer veure a n'en Tió que no s'havia esborrat d'aquell cervell la memoria dels dias de la

vaga aquella en que'l cabo havia demostrat impotencia de forsa devant sos superiors, y de la que'ls burgesos de vila esperavan pendren revenja, a la que, contribuhinhi, ell s'hi faria de bon veure. Y en Tió ho va endevinar y tremolà un moment malgrat seu y'l seu convenciment d'ignocencia; tremolà per tot lo que se li venia a sobre en tant se substanciés y's posés en clar lo que sempre es clar avans de que la justícia hi posi las mans. Y fent el cor fort, humilment, tornà a murmurar:

—Es que... si jo... el carrer... la noyall...

—*Yo no hago sino cumplir con mi deber. Y de momento, debo detenerle.*—

Llavors en Tió's va exaltar; protestà indignat cada vegada més; apelà al testimoni d'extranys y coneguts, de vehinas y passants; demanà, suplicà; y quan el cabo, rialler, anà per posarli la mà sobre del muscle, llavors en Tió tornà a si mateix, s'adressà com una antena, la cara trasmudada, las cellas contretas, els ulls lluhents, y tip, re-tip, fart ja d'aquell home fret, excitat com un brau devant de coloraynas, ab un gest ample de patró que mena una maniobra, extengué la mà cap a la porta y secament digué:

—Au, sortiu desseguit!—

El civil quedà sorprés.

—Au, au, sortiu, vos dich!...—repeti en Tió, més amenassador.

—*¿Cómo se entiende?*—murmurà'l civil posantse grave.

Y en Tió, ja fora de si, s'abalansà vers ell, el prengué ab sas manassas com si engrapés un farsell, y'l traginà fins a la porta llen-santlo en banda.

—Qué tanta p... aqui ara!—

El civil, tot groch, bullia de rabia. El seu primer moviment al quedar lliure va ésser girarse cap en Tió ab la mà al pom del sabre, però ell ja se'n havia entornat cap a dintre, y sols ovirà sa silueta monumental perdentse al fons del corredor. Y va sentirse desarmat devant d'aquella indiferencia.

Ab un esguart en zigui-zaga va fuhetejar el rostre de tots els acoblats a la porta de la casa, com pera recordarlos, y desaparegué, ensenyant el palmell de la mà dreta a la casa, entre'l xiu-xiu del grupo que feya comentarís.

Cinch minuts més tart reaparegué seguit

d'una *pareja* que, sense cap dificultat, se feu compte d'en Tió. Lo de la mort de la noya's posaria en clar: lo que no caldria posarho fora l'insult d'obra y'l desacat a l'autoritat. (Seguirá).

Phuúú
Vuúú

PINTURA

EXPOSICIÓ P. ISERN Y ALIÉ.

Acabavan d'arribar a París els chors d'en Clavé. A la tarda havian-fet una ridícula manifestació espanyolista, a bordo dels *bateaux-mouches*, Sena avall, sense llevarse la barretina; y a la nit—una nit que plovia a bots y a barrals—tenian de cantar al Pabelló d'Espanya. A fora, a la terrassa, descantaren *La Marsellesa*. Els francesos reyan... y nosaltres, els catalans qu'estimém el bon nom d'aquesta terra, xiularem als que, de brassat ab embaixadors, delegats, y *otras hierbas*, posavan en ridícul a Catalunya, terra ahont si no s'hi fa art, se tracta de fernhi ab bona fe, cosa que no poder dir altrás nacions.

Allí'ns coneguerem. Tots els que parlavam catalá y no eram *coro*, de mica en mica'ns ajuntarem sense donárnosen compte. Allí hi havia l'Isern, ab dos altres artistes més. Ab els demés que hi eram, aquella manifestació sols ens va donar coneixensa; ab l'Isern y en Pidelasserra y en Fontbona, essent artistes, ens va donar amistat.

Un temps més tart ani al estudi que'ls tres tenian al barri Llatí. Y allí ja vaig poder veure que no eran pas uns vulgars, sinó uns lluytadors. L'Isern era ja un devot de la llum: *c'est quelque chose, n'est-ce pas?* L'Isern era ja un revolucionari. (No s'entusiasmi en Lerroux anotant en el cens republicá a un artista: era un revolucionari de debó.)

Han passat mesos y mesos, y suara l'he trobat a ca'n Parés. Es que l'Isern es d'aquells que trevallen per la terra; que se'n van a recullir a fora, ahont hi há quelcóm que recullir, y ho portan aquí a gratsient. Veusaquí una cosa que'l nostre menestral (botiguer, fabricant, menestral propiament dit) no sab agrahir.

En lo que l'Isern ens exposa jo hi he vist un gran progrés. ¿Es que há arribat ja? No: l'Isern es de la pasta dels que no arriban, dels que no volen arribar, perquè venuen sempre un més enllá. No es pas un geni, ni vol serho: es un *sentidor*, té visions personals, y es felis transmetentlas. *Anatema* sí, el que demani més.

L'Isern es dels qu'ansian, dels que desitjan, dels que frisan, y observant els seus quadros hi notaréu una divagació... que no es tal divagació. Ell segueix la carretera que conduheix a la veritat; tantost passant per la cuneta de la dreta, tantost per la de l'esquerra, tantost pel mitj; però'l cami hi va de dret. A voltas el veuréu senzillament enamorat de la llum y del color (exemple: *La Corda* (platja catalana), *Pont-neuf*); a voltas sembla que lluyta pera expressar quelcóm, com en *Casaments*, ab son fons de llum artificial ahont s'hi verifícan els casaments vulgars, y ab son primer terme alegre, vital: la parella de enamorats potser d'ocasió, ella'l *Trevall* ab sa capsa de barrets al bras; ell, l'*Art* ab sa carpeta de dibuixos; a voltas la llum y la idea s'agermanan, com en *Crepuscle* (escena de taller), y en *Al aguayt*; a voltas es una pau íntima la que sent el seu esperit, com *En familia*. Sempre hi veuréu un amor a la naturalesa, lo mateix en els seus retrats qu'en sas escenas y paisatjes; y'ls seus quadros son groixuts, pastosos, fets ab valentia.

¿Continuará l'Isern pel mateix cami?... Nosaltres no podém dir lo que serém demá. Las poncellas lo mateix poden obrirse en espléndidas flors, que marcirse. El seu cami no es pas aquest darrer. Amunt sempre, jove artista, sense defallir! Es de vosaltres els revolucionaris la vida: lluny del públich, aprop de vostra personalitat!

F. PUJOLÁ Y VALLÉS

REVISTA DE REVISTAS

Ens falta temps pera poder fer ab la deguda extensió la revista de revistas que, mes o menys extensament, publicuém cada mes. De las qu'hem pogut consultar mereix citar-se 'l *Mercure de France*, que inserta en son número del present octubre un notable trevall de Remy de Gourmont sobre *Le Dimorphisme sexuel et le Féminisme dans la Nature*, y un altre de Casimir Stryienski titulat «*Les Dossiers*» de *Stendhal*. En la *Revue du mois* s'hi anotan extensament els principals aconeximents artístichs, científichs y literaris, essent remarcables las seccions de lletres inglesas y alemanyas, la de varietats, en que's parla ab alt sentit estètic de la representació a Orange. y al ayre lliure, de la *Ifigenia* grega segons versió o arreglo de Jean Moréas, y la secció de revistas y diaris, en que's dona compte de la violenta diatriba publicada per M. Brunetière al *Ouest-Eclair* contra Renan, a qui ha acusat de no aymar la veritat per la veritat, sinó per las bellas cosas qu'ella li inspirava y que'n podia dir, considerantlo, per tant, un fals filosof, un epícurich, o, senzillament, un *dilettante*, que's valgué de son talent d'erudit pera infiltrar en

els esperits son baix excepticisme. Naturalment que aquesta injusta y apassionada diatriba de M. Brunetière ha promogut enèrgicas protestas, suscitantse polémicas ab gran llàmpegueigs d'idees y d'apassionaments per abdugas bandes.

Son ben dignes d'esment els articles *Vers l'Entente franco-anglaise*, *Pie X*, *La Seconde Elape du Rapprochement* y *Au Mont Athos*, firmats respectivament pera Charles Dumont, Jacques Vontade, Charles Loiseau y Henri Lebeau, que publica en son número de setembre *La Renaissance Latine*,

La Nouvelle Revue Moderne, *L'Européen*, *La Revue du Bien* y *Le Ménestrel*, de Paris. *La Revue Provinciale* y *La Terro d'Oc*, de Tolosa, publican interessants sumaris en sos darrers números. D'entre las revistes italianas, fa temps que no hem rebut *La Rassegna Internazionale*, de Roma.

Nuestro Tiempo, de Madrid, continúa publicant els *Recuerdos de mi vida*, de S. Ramón y Cajal, y en els darrers números que hem rebut hi hem vist ademés treballs interessants com el titulat *La educación política en España* per M. Rafael Labra, y *Los dos catolicismos*, per E. González Blanco.

La Lectura, també de Madrid, ha publicat en son número de setembre excelents articles sobre *La extensión universitaria en Asturias*, per Alvaro de Albornoz, *La controversia Bacon-Shakespeare*, per Carlos Navarro Lamarca, y un preciós estudi sobre *Maeterlinck*, degut a Ramón Pérez de Ayala.

D'entre las revistes castellanas que's publican a Barcelona, citarem els darrers quaderns de *Materiales y Documentos de Arte Español*, que contenen hermosas láminas reproduhnt obras de vidrieria de colors, ta-

pissos gòtics y vistas de monuments moderns y antichs, essent notables las de la catedral de Barcelona, Sant Cugat del Vallès, iglesia parroquial de Valencia, San Juan de los Reyes de Toledo, etc.

D'entre las catalanas, es notabilíssim el darrer número de *Pel y Ploma*, ab text de Joan Maragall, Lluís de Zulueta, Jacobus Sabartés, Pinzell, Pierre Louis (traducció de S. Folch), M. Montoliu, Apeles Mestres y Alfons Danvila. Els grabats son reproducció d'obras del famos pintor anglès mort fa poch, M. N. Whistler, y d'altras d'Hoecker, un dibuix d'en Gosé, varis dels objectes d'art religiós antich que foren robats del Musen Episcopal Vigatà, el mosaich romà descubert y conservat a Empúries. y un dels admirables tapits de la catedral de Saragossa. Lo més interessant del número es pera nosaltres el fac simil que s'acompanya en obsequi als suscriptors y que consisteix en el retrat, fet admirablement per en Ramón Casas, del gran poeta y dramaturch Angel Guimerà. Pocas vegadas ha estat l'artista tan encertat, lo qual es molt dir tractantse d'un retratista tan hàbil com en Casas. En la primera plana s'inserta un breu estudi de la personalitat literaria d'en Guimerà fet per nostre company de redacció en Salvador Vilaregut, y a continuació las poesias *L'any mil y Recorts*, dugas de las més remarcables del genial poeta.

TARDOR

Al buf de la tardor cauhen las fullas
que, marcidas, rodolan plana avall
en mitj d'un terbolí que las barreja
ab la pols qu'enmantella'l caminal.

Y al rodolar avall, avall, perdudas,
els arbres sechs las miran, tot brandant;
y s'aixecan, y cauhen, y rodolan,
y s'aturan y corren per la vall,
enlayrantse com aus que'l riu cerquessin
entre mitj del brancatje despullat...

El vent que, rondinant, se las emporta,
arrastra un nuvolot per el cel blau.
Gris el paisatge, vermellós el núvol,
arreu se sent una impressió hivernal.

Els oronells, xiscant, l'espay fendeixen
despedintse del niu abandonat...
els oronells, xiscant, deixan la serra
y traspassen furients la blava mar.

Y al veure voltejar las fullas secas
—Venfu! venfu!— els cridan, tot xiscant.
—Venfu! Allá hont aném el vent no hi bufa;
venfu, qu'allá l'hivern no s'hi extén may!—

Y las fullas talment sembla que diguin,
consecadas y solas, tot rodant:
—Nosaltres no podém: Som de la terra...—

Y'ls oronells, xiscant, creuhan la mar.

TRINITAT CATASÚS Y CATASÚS

NOVAS

La Junta Permanent de la *Unió Catalana*, en compliment del article sisé de sos Estatuts, ha convocat a totes las entitats adheridas y als socis individuals al Consell general que's reunirà'l diumenge, 11 del actual, a las deu del mati, y que's rependra si aixis convé a las tres de la tarda del mateix dia, en son nou estatje social (Boters, 6, principal, enfront del antich domicili), pera tractar dels següents assumptes: Estat de comptes.—Admissió de socis.—Elecció de carrecs (president, dos vocals y secretari), per disposició reglamentaria.—Discussió de las proposicions que's presentin.

La Junta recomana a tots els convocats sa puntual assistència, pregant als presidents y directors de las entitats adheridas que hi assisteixin personalment, y sols en darrer cas per delegació.

Acudint a la convocatòria que'l «Centre Català» de Sant Feliu de Guixols publicà profusament dias enera per tot Catalunya, gran nombre de fills de dita vila y dels pobles vehins assistiren el dissapte al vespre a la Sala Vidal, ahont el *meeting* se celebra. Feren us de la paraula's senyors següents:

En Joan Casas y Arxer, qu'avans de cedir la presidència al president de la *Unió Catalana* senyor Roca, exhortà als presents a qu'escoltessin las doctrinas qu'anavan a exposar els oradors, y que com a bons catalans deixessin, al sentir las, la passivitat, qu'es el principal enemic del Catalanisme.

En Joan Linares parlà en nom del periódich *Llibertat* y dels catalanistas de Palafrugell; atacà als tirans moderns que venen disfressats de liberals y demòcratas, atraient aixis al poble per'acoblirlo en un sol partit que's diu republicà, que no té programa, y qu'es presidit per un sol home que pot convertirse en dictador. Recordà las paraulas de Pi y Margall dihent qu'es tan odiosa una república unitaria com una monarquia, y atacà als diputats republicans per sa conducta durant la guerra de Cuba.

En Baldomer Tona, de «Catalunya Federal», digué que la llibertat sols està en l'autonomia, aixis colectiva com individual, per més que no podria dar sos fruyts la individual aquí a Espanya, hont la ley que conigna's drets individuals es trepitjada per l'Estat. Per aixó volèm l'autonomia dels municipis, de las regions y de las nacionalitats del actual Estat espanyol. Advocà per la contribució progressiva y la supressió del impost de consums, y digué que deviam inspirarnos en las confederacions republicanas helvética y nortamericana, y jamay en l'absolutista república francesa.

En Bartomeu Bonhome, del «Centre Catalunya» de Sant Martí de Provensals, parlà com obrer y desfèu la preocupació originada pels falsos republicans (els unitaris) de que'ls obrers no poden trobar la satisfacció de sas necessitats en el Catalanisme, essent aixis que'ls republicans s'han assumit gratuïtament la representació del obrer, que no'ls hi ha donada, mentres que'l Catalanisme es un alt moviment social que representa a totes las classes al representar a tot un poble. Desfèu també ab gran lògica's titllats de reaccionaris que'ns llensan els falsos liberals.

Nostre company en Trinitat Monegal digué que la historia de la tirania es tan vella com la humanitat. Digué que no fou lliberal la república romana, qu'entre tants milions d'habitants sols tingué 20.000 homes lliures; ni ho fou la revolució francesa. Demostrà que'ls pobles qu'han volgut dominarne d'altres, y quins individus han perdut llur personalitat pera fòndrela en la de llur capdill, no han fet més que tiranisar pera ésser tiranissats y absorbits, y afegí qu'es també tirànich el socialisme al afirmar que l'Estat ho es tot, y res l'individu. Digué que la forma de govern més lliberal es sols aquella que mellor s'adapti a las costums y necessitats dels individus d'un poble, puig l'individu es naturalment qui ha de fer las lleys, y las lleys no poden may fer l'individu, el qual cal qu'obri per convenciment y no per obligació. El dia que tots els de bona fe estiguin acoblats sota la bandera reivindicadora de Catalunya y dels catalans, aquests individualment s'haurán educat lo suficient pera no haver de tenir sinó la menor quantitat possible de govern.

El doctor Martí y Julià comparà's estats absorbents y antiindividualistas ab els autocràtics, y feu historia y anàlisis del nacionalisme català, dihent qu'ell ens recorda que tenim personalitat propia y lliure, que som dignes de governarnos nosaltres mateixos, y qu'ho serém més a mida qu'estudiém y progressém com es nostre dever. Demostrà que las Bases de Manresa, ab la organització administrativa y governamental que donarian a Catalunya tots els estaments de la terra, aportarian una exigüitat tal de govern, que difícilment pot trobarse altra en els pobles més civilissats del món. Acabà fuhetjant els jacobinismes dels qu'en nom del progrés sols predican odis, y afirmant qu'es sols d'amor y de germanor l'obra del Catalanisme.

El president en Joseph M. Roca resumí magistralment tot lo exposat pels anteriors oradors. Digué que'ls catalanistas admirém als castellans que caygueren a Villalar y aborrim als que mataren las Germanias de Valencia; qu'estimém als portuguesos d'Aljubarrota y execrém als qu'ajudaren als

inglesos al Transvaal. Aixó es, aymém al oprimit y odiém al opressor. Nostra doctrina es, donchs, d'amor y de justicia. Exhorta a que restablím l'esperit catalá y a que no deixém las costums de la terra; y al efecte feu una crida a las mares. Acabá dihent que pera la catalanísació completa de Catalunya trobém exemples en nostres avis, y ja comensan també a donárnosels nostres fills.

Tots els oradors foren aplaudits ab gran entusiasme. Entre las moltíssimas adhesions al acte hi havia la de la «Lliga Regionalista», dolentse de no haver pogut enviarhi orador. També excusá sa ausència l'autonomisat federal en Miquel Laporta.

Diumenge passat al dematí va donar el seu primer concert al teatre de Novetats la «Societat Barcelonesa de Quintetos», fundada y dirigida pel distingit compositor y organista don Robert Goberna.

La nova societat executá, ab més bona voluntat qu'acert, en lo tocant a interpretació y claretat, el triat programa, que, a primera vista, semblava havia d'atraure al nostre públich, que diuhen qu'es tan filarmónich. Devegadas no ho sabem veure prou qu'ho sia tant, però en fi, *ho diuhen* y ja es lo suficient pera que s'ho cregui y *brilli* en absolut per la seva ausència en tota manifestació musical més o menys seria; y de seria si que ho fou la que'ns ocupa.

Eran alló que se'n diu *quatre gats*, que varren aplaudir ab gran entusiasme la interpretació de totas las pessas, y d'una manera especial la *Sonata en sol major* de Mozart, exquisida com sempre; la *Serenata* d'Haydn, la *Fuga en do menor* de J. S. Bach, l'*Allegretto scherzando* de la *Vuylena Sinfonia* de Beethoven, que, si val a dirho, resulta fluixet d'efecte ab corda sola; y'l *Gran Quinteto en mi bemol* de J. N. Hummel, composició meritíssima, desenrotllada ab una amplitut y serietat dignas del més calurós elogi.

La «Societat Barcelonesa de Quintetos» comensa, com se veu, ab més gloria que profit. Coratje y avant!...

A Berlin s'ha inaugurat un monument a Ricart Wagner, construhit no per subscripció pública, ni a expensas del Ajuntament de la capital d'Alemanya, sinó per la iniciativa y a costas d'un senyor particular.

«Amigo — dirá qualsevol comerciant de per aquí — ara si que no podrém retreure alló de que'ls estranjers saben honrar més el mérit y donan probas de major cultura, de major civisme, de major esplendidesa...», etcétera, etc.

Qui tal digui s'errarà. L'iniciador del monument a Wagner es també un comerciant

senzill, encara que no hagi tingut la sort de naixe als carrers del Hospital o de'n Roig.

El poble alemany, en general, s'ha portat malament ab Wagner, com també l'Ajuntament de Berlin (no sabem si hi figuran gayres botiguers), que ni ha subvencionat el monument ni ha assistit a sa inauguració. En cambi l'emperador ho ha entés un xich mellor, haventhi enviat a son fill segón. Ha obrat, donchs, com a bon músich y com a bon comerciant, emulant dignament a ab-dós, qu'es tot lo que pot fer un emperador.

El «Centre Popular Catalanista» de Sant Andreu de Palomar ha publicat el cartell del certamen literari que celebrará'l dia 29 del vinent novembre. S'ofereixen dotze premis, y'l jurat está compost pels senyors Joaquim Riera y Bertrán, president; Antoni Aulestia y Pijoan, Joseph Maria Valls y Vicens, Domingo Martí y Juliá, Narcís Fuster y Domingo y Joseph Alcoverro y Carós, vocals; y Joseph Reventós y Casas, secretari. Els treballs deuhen enviar-se al «Centre Popular Catalanista», carrer de Casanovas, 45, avans del dia 15 de novembre.

Publicacions rebudas:

La Barca, drama lirich d'Apeles Mestres, en el que hi brillan las qualitats característiques d'aquest poeta. Recentment, ab motiu de son estreno, se'n ocupá nostre critich teatral en la corresponent secció. L'obra's ven a una pesseta.

JOVENTUT

SETMANARI CATALANISTA

Els treballs se publican baix la exclusiva responsabilitat de sos autors.

No s'admeten els que no sían inédits.

No's tornan els originals.

Se donará compte de las obras rebudas en aquesta redacció, y de las qu'ho mereixin se'n farà crítica.

Preus de subscripció:

CATALUNYA: Un any.	8	Pessetas.
» Mitj any.	4'50	»
» Trimestre.	2'25	»

ALTRAS REGIONS D'ESPANYA:

Un any.	9	»
EXTRANGER: Un any.	10	Franchs.
Número corrent.	20	Céntims.
» atrassat, ab folletins.	40	»
» » sense folletins.	25	»

El número corrent no's ven sense folletins.